

PŁACZLIWY (82) *ai*

a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg m N płaczliwy (8). ◇ *G* płaczliw(e)go (3). ◇ *A* płaczliwy (8). ◇ *I* płaczliwym (1). ◇ *L* płaczliwym (6). ◇ *fN* płaczliwã (8). ◇ *G* płaczliw(e)j (1). ◇ *A* płaczliwą (1). ◇ *I* płaczliwą (1). ◇ *L* płaczliw(e)j (2). ◇ *V* płaczliwã (1). ◇ *n N* płaczliw(e) (2). ◇ *G* płaczliwého (5); -ého (2), -(e)go (3). ◇ *A* płaczliw(e) (2). ◇ *L* płaczliwym (1). ◇ *pl N subst* płaczliwé (2); -é (1), -(e) (1). ◇ *G* płaczliwych (5). ◇ *D* płaczliw(e)m (1). *A m pers* płaczliw(e) (1). *subst* płaczliwé (20); -é (5), -(e) (15). ◇ *If* płaczliw(e)mi (1). *n* płaczliwymi (1) *BierRaj*, płaczliw(e)mi (1) *GórnDworz*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Związany z płaczem; querulosus JanStat (55) :*

[*Wyrażenie*: »łzy płaczliwe«: Kiedy kolwiek to czytam przed wźymá twemi/ Závždy fie muśifz trapić łzami płáčźliwemi *KmitaTreny Av.*]

W przeni (1) :

Wyrażenie: peryfr. »płaczliwe zdroje« = *łzy (1)*: żalem vięty Vmyłł/ iuz fię fpracował/ wylał źrzodłá fwoie/ Z oczu perłowe krople/ y płáčźliwe zdroie. *KlonŻal A3.*

a. *Połączony z płaczem, żalсны (35) : GórnDworz T3*; pothym oná fwięta páni vdála fie ná płáčźliwe modlithwy y ze wźytkim dworem fwoim do Pána fwego *RejZwierc* 201, 200v; *SkarŻyw* 201; Cóż ftoicie? płáčźliwa rufzylá was mowá? Y co nárzeka głupie wśiekła białągłowá? *GórnTroas* 47.

Wyrażenia: »głos płaczliwy« [*szyk 10:4*] (14): *BierRaj* 17v; Piątego dnia ptácy wflytcy zbierzą fie na polach/ a nitz niebęda ieftz/ ale fpolu glofy iakoby placźliwe wypulfczatz będą. *OpecŻyw* 193, 151; *PatKaz II* 33, 33v, 50, 54v [2 r.]; GŁofem żálobliwym ku Pánu wołałem/ Głos práwie płáčźliw kniemu podnałzałem *LubPs* ee3v, K3v; *KochPs* 7, 81, 113; *GórnTroas* 31.

»płaczliwe narzekanie« = *quiritatus Calep* (2): Y obrocę fwięta wálze w żálobę/ y wflyftkie piofnki wálfe w płáčźliwe nárzekánie [*in planctum*] *Leop Am* 8/10; *Calep* [890]a.

»płaczliwe próśby« [*szyk 3:2*] (5): *BielKron* 314; Skłóń łáfkáwé wźy fwoie/ Ná płáčźliwe próśby moie *KochPs* 58; *ArtKanc* L11v, R18; *SzarzRyt* Bv.

»płaczliwa skarga« [*szyk 3:1*] (4): *Diar* 46, 49; *KochTarn* 73; z wielkim żalem y z boiáźnią pomfty bożęy wftáwné á płáčźliwe fkárgi [*querelas, lacrimis etiam permistas JanStat* 725] od duchownych do nas przychodzą *SarnStat* 906.

[»płaczliwe wesele«: Piórkiem wypisać nie umiem tak wiele, Jakie mam w sercu płaczliwe wesele *Otwin(?)Erot* 34.]

»płaczliwe wołanie« = *clamor querulosus JanStat* (4): Iedno ty miły pánie wyfluchaway prozby moie/ á od płáčźliwego wołania mego neodwrácy wśfu fwoich *RejPs* 59v; *ArtKanc* R16; *SarnStat* 901, 904.

»płaczliwe wzdychanie« (1): [*Bóg*] Weyrzał iuz z niebá ná ziemię By wybáwił ludzkie plemię. Od wálzega mordowánia Y płáčźliwego wzdychánia. *MWilkHist* E2.

Szereg: »żałobliwy (*a.* żalсны), (*i*) płaczliwy« (5): *BierRaj* 17v; *OpecŻyw* 151; A księża IchM niechaj starają się, [...] o taki czas, na którym by chcieli usprawiedliwić się sprawiedliwym, żálobliwym i płáčźliwym skargam naszym *Diar* 49, 46; *LubPs* ee3v.

b. Na którym się płacze (9) :

Wyrażenia: »płaczliwy padoł« (*kalka z lat. vallis lacrimorum Vulg Ps 83/7*) = świat jako miejsce doczesnego pobytu (8): *ArtKanc D4v*; lepsz y iest ieden dzień/ Pánie Boże nářz/ w niebieřkich pářacách twoich/ niřli tyřác tyřięcy ná tym płáčřliwym pádoře. *LatHar 600, 77, 240, 491, 576, 577, 674*.

»płaczliwe wygnanie« = świat jako miejsce doczesnego pobytu (1): O Pánie Iezu Chryřte cřářu řmierci moiey przyimi do řiebie duchá mego/ teraz w płáčřliwym wygnániu y pielgrzymřtwie będącego. *LatHar 54*.

Szereg: »smętny a płaczliwy« (1): Ciebie my řądamy y prořimy řkáiácy/ á w tym to poruřzeniu płáčřący/ w řmętnym á płáčřliwym będąc padole. *ArtKanc D4v*.

c. Pobudzający do płaczu; flebilis, lacrimabilis Cn (6) : *OrzRozm Qv*; Hyacinthe řářořniey niř pierwey zákwitay/ A płáčřliwe litery řam ná řobie cřytay. *KlonŘal A3v*; Tęczynřki od wielkiego řmutku Wpadř w niemoc/ z któręy mu iuř (ách wieřci płáčřliwa) Wřtác nie obiecowařá/ Křoto zazdrořciwa. *KochPam 86; WitosřLut A4v*.

W charakterystycznych połączeniach: płaczliwe(-a) litery, strony [= struny], wieřć.

Wyrażenie: »řal płaczliwy« (1): (*nagř*) Nagrobek [...] Dřięcięćiu/ ieno XXX godřin řywemu. (—) Dřuga náđřieię/ rádořć krotka/ řal płáčřliwy/ Rodřicow moich leřę tu *SzarřRyt C4v*.

a. Powodujący łzawienie oczu (1) : Niezbyty kopř ciężkownony/ gorcřycá płáčřliwa/ Záwřze ná wiořnę ořywa. *KlonŘal C2v*.

d. Nad którym należy płakać, godny płaczu; flebilis Calep (3) : Co z sobá [*Trojanie i Grecy*] przedtym bitwy płaczliwe zwodzili [...] Teraz siedzą z pokojem, walki zabaczywszy *KochMon 23; Calep 423b*.

W *przen* (1) : O wřzechmogácy Boże/ řwiářřořci řzczęřliwa/ Sercá nářze ořiadřá rdzá grzechow płáčřliwa *SzarřRyt B3*.

e. Osiągnięty płaczem (1) : Bo wielka to rzecz kto komu płáčřliwey řpráwiedřiwořci pomoře/ á řam iá teř káždemu s řiebie vcřyni. *Rejřwierc 94*.

2. Płaczący; smutny; flebilis Mącz, Cn; lacrimabilis, lac(h)rimosus Calep, Cn; lugens Vulg; lamentabilis Mącz; lacrimabundus, largus lacrimarum, plorabundus Cn (27) : *OpecřYw 17, 17v*; *Lamentabilis, Płáčřliwy/ lámentřliwy. Mącz 183b, 130a; RejřPos 300; [Syn cesarza Trajana] řyná koniem rozřářiř vbogiey niewieřcie/ przyřřłá niebořářtko płáčřliwa [...] do Ceřářzá. Rejřwierc 55v; Calep 576b; Ná Sokal wořřká gdy iuř płáčřliwego Ořtátek vwiodř/ od rąk okrutnego Poháńcá: wolny řerce nieřękřliwe Odkryř *SzarřRyt C; [Ej, Boże řywy, K tobie wořám dřiř płáčřliwy! Dramřtp I 640]*.*

W charakterystycznych połączeniach: płaczliwy(-a, -e) lud, matka (2), niewiař(k)a (2), wojsko.

W przeciwstawieniu: »wesoły ... płaczliwy« (1): Widziřs teř oczy moie byřz weřolé/ iařné ij niepokaloné/ ale cřářu męki moié/ vřrzyřs ie od řydow zawiązané/ niemotzné/ placřliwé/ křwią zaláné. *OpecřYw [79]v*.

Zwrot: »płaczliwe utulić« (1): A to tu przed tobá ze dwomá bráćię/ á ze cřtermi řynmi řámořiodm řtoię: cřym ia ich płáčřliwe vtulę/ cřym ich rány zlecę/ ktore dla řiebie od nieprzyácielá twego wřięři *OrzRozm R4*.

Wyrażenie: »oczy płaczliwe« [szyk 4:2] (6): *BierRaj* 21v; *OpecŻyw* [79]v, 151v; *WisznTr* 17; *Wiem/* o wiem pewnie/ wiekuiŃty Pánie/ Ze liczylz moje kó¿de vćiekánie/ Y chowałz krople łez oczu płaczliwych *SzarzRyt* B, B2v.

Szeregi: »płaczliwy, (a) smętny« (2): llyłfátz to płaczliwá a smętná matka/ flzy niezmierné wyléwała *OpecŻyw* [80]; *Calep* 576b.

»żałosciwy (a. żałośliwy), (a) płaczliwy« (2): Stála matka żałościwá podle krzyża płaczliwá/ gdy wifiał iéy lyn na krzyżu. *OpecŻyw* 145; *Diar* 47.

W przen (2) : Twarz płaczliwa/ chytra bywa. *BierEz* P3.

Wyrażenie: »serce płaczliwe« (1): A jeŃli¿eby się nam IchM usprawiedliwić nie chcieli, obacz WKM nasz MP, jakie serca żałośliwe a płaczliwe nas by zostać musiały *Diar* 47.

Przen (3) : oto dzyłz lya poczála panna wzyuoczye mathky lwy [...] przełz ktorá [Bóg] chczyal płaczlyuy lzwyth utolycz *PatKaz II* 74; *KlonŻal* B3; *ArtKanc* K9v.

W charakterystycznych połączeniach: płaczliwe(-y) miasto, świat.

a. *W funkcji rzeczownika* (4) : *PowodPr* 10 marg; onofz on co w złoćie Vfał/ w mocy/ w chytrey lpráwie/ Z płaczliwych lfe śmiał w kłopoćie *SzarzRyt* A4v.

Wyrażenie: »pociecha płaczliwych, [płaczliwych pocieszenie]« (1): Ráčz sftępić z niebios lwyh/ k poćiefze płaczliwych *ArtKanc* A11; [Sdrowasz njemocznich vlzenje, robotlŃwich ochlodzenje płaczlŃwich poczielŃfenje. *TekstyPol* 136].

Szereg: »płaczliwy i zasmucony« (1): Takom fobie był w tym ludzie polubił iako w bracie nałzym/ á takom lfe vkorzył przed nim iako lfe korzy płaczliwy y zasmuczony [*quasi lugens et contristatus*]. *WróbŻolt* 34/14.

Synonimy: 1. lamentliwy, rzewny, żałosny; 2. płaczący.

Cf NIEPŁACZLIWY, [PŁACZNY]